

Lite om esperantos historia i Helsingborg

Helsingborgs mest kända esperantopionjär är Gustav Henrik Backman som föddes 1867 och dog 1928, bara 61 år gammal.

Han grundade den första esperantoklubben i vår stad, vilket år vet vi tyvärr inte. Det var dock före SEF:s tillkomst, där Backman också var inblandad, eftersom Helsingborgsklubben var en av de första att ansluta sig till förbundet.

Backman gav ut fyra läroböcker, den första 1892, ordböcker och översättningar, propagerade och höll kurser både i Helsingborg och på andra orter, arrangerade 1911 i Helsingborg den första landskongressen utanför huvudstaden och arbetade aktivt med den skandinaviska esperantokongressen i Göteborg 1918. Under våren före sin död gav Backman varje vecka radiolektioner i esperanto.

Han ligger begravd på Pålsjö kyrkogård, där ”svenska esperantister” 1939 reste en gravvård över honom. På initiativ av Esperanto-Sällskapet La Espero företogs en insamling i Svenska Esperantoförbundets regi för att bekosta stenen.

Den 27 augusti 1908 var en stor dag för Helsingborgs esperantister, då paret Zamenhof tillsammans med en grupp deltagare i den just avslutade världskongressen i Dresden under ett besök i Köpenhamn gjorde en avstickare till Helsingborg. Tidningen Skånska Socialdemokraten gjorde en intervju på tyska med den ”lille vänlige gråskäggige mannen, ur vars kloka ögon hjärtegodheten lyser bak glasögonen”, som de skriver i en artikel dagen därpå.

Intresset för esperantostudier verkar ha varit störst i slutet av 1920-talet. Många fackföreningar anordnade egna studiecirklar, förutom de som hölls av klubbarna och ABF. I ”Berättelse över ABF:s lokalavdelning i Hälsingborg” för verksamhetsåret 1927-28 finns redovisade 6 cirklar med sammanlagt 91 deltagare. Där står också att läsa:

Ett ämne som omfattats med stort intresse är Esperanto. Nära tredjedelen av cirkarna har studerat det. Det lyckades även lokalavdelningen att under höstterminen få hit en för världsspråksfrågan så entusiastisk kraft som borgmästare Carl Lindhagen till att hålla föreläsning i ämnet. Säkerligen betydde denna föreläsning åtskilligt för esperantointressets uppsving. Borgmästare Lindhagen, som gratis ställde sig till förfogande och med stor uppoffring av sin tid företog resan hit ner ena ärendet för detta ändamål, bringas härmed ett varmt tack.

En esperantoklubb finnes, med vilken lokalavdelningen samarbetat. För ett föredrag, som internationelle esperantosekreteraren mr. Andreo Che hållit här, ställde sig avdelningen bl.a. som ekonomisk garant för lokalfrågans ordnande.

I rapporten för verksamhetsåret 1929-30 står bl.a. : ”Under höstterminen hölls under red. F. Morarios ledning en större kurs i ämnet, vilken samlat cirka 200 deltagare. För denna kurs stod esperantoklubben som närmaste arrangör.”

Klubbverksamheten

I Helsingborg har funnits åtminstone fyra esperantoklubbar. Det är svårt att i handlingarna som finns i Folkrörelsearkivet urskilja när klubbarna var verksamma. Det verkar som att de alla någon gång hetat ”Helsingborgs Esperantoklubb” eller ”Klubo Esperantista”. I Svenska Esperantotidningen kan vi läsa att den 20 februari 1927 grundades en klubb med namnet ”Helsingborgs Esperantoklubb”. Vår nuvarande klubb, enligt stadgarna ”Helsingborgs Esperantoförening – Klubo Esperantista de Helsingborgo”, fick det namnet först efter ett namnbyte 1966. I årsrapporten för 1968 kan vi läsa:

”För 35 år sedan bröt en grupp sig ut ur dåvarande Helsingborgs Esperantoklubb på grund av stridigheter inom klubben. Ett av stridsämnena var om klubben skulle vara representerad vid 1-a maj-demonstrationen och om esperantoflaggan skulle vara med i tågets fanborg. Man ansåg att föreningens politiska tendens stred mot stadgarnas paragraf om politisk och religiös neutralitet. Den 8 mars 1934 samlades 11 personer och bildade då det nya Esperanto-Sällskapet La Espero. Neutralitet är ett svårt begrepp och motsättningar i politiska och religiösa frågor har väl under de 35 åren gjort sig gällande även inom det nya sällskapet. Flera ansatser har gjorts för att försöka återföreningarna, men det har ej lyckats.”

Nordvästra Skånes Esperantokrets

Klubbar i bl a Billesholm, Bjuv, Helsingborg, Höganäs, Klippan, Kävlinge, Landskrona, Perstorp, Svalöv och Ängelholm bildade Nordvästra Skånes Esperantokrets. Några protokoll från kretsens

möten under åren 1931 – 1935 finns bevarade i Folkrörelsearkivet i Helsingborg. Där framgår att kretsen under 1931 och 1932 avslög inbjudan både från Sv. Esperantoförbundet och från Svenska Arbetar-Esperantoförbundet om att ansluta sig till respektive organisation. En arbetarinriktning tydliggörs emellertid genom att ordet ”kamrat” börjar användas, att Internationalen sjöngs vid något tillfälle och att årsmötet 21/1 1934 avslutades med ”ett ljudligt leve för arbetaresperantismen”. Under 1934 diskuterades om kretsen skulle läggas ner men inget beslut finns noterade i protokollen, som upphör i och med årsmötet 24/2 1935.

Södra Distriktet av Svenska Esperantoförbundet

Distriktet bildades 24/2 1935 i Eslöv. I samband med årsmötena, som under åren hölls i olika städer i regionen, erbjöds ett intressant och varierande program med t ex föredrag, filmvisning, musik och rundvandringar. Intensivkurser och seminarier anordnades. Aktiviteten avtog dock och i slutet av år 2000 upplöstes Södra Distriktet, som var det sista kvarvarande distriktsbildningen inom SEF. Resterande ekonomiska medel avsattes i en fond som ska användas till stöd för kurser och seminarier inom distriktets gamla verksamhetsområde samt till en gemensam regional tidning. Fonden förvaltas av Malmö Esperantoförenings styrelse.

Sunda Esperanto-Agado (SEA)

I stället etablerades ett samarbete mellan klubbarna i Köpenhamn, Malmö, Lund och Helsingborg under namnet Sunda Esperanto-Agado. Det första SEA-mötet hölls 24/10 2001, då representanter från klubbarna samlades för att diskutera frågor som gemensam tidning, information, informationsmaterial, kurser ... Sådana planeringsmöten hölls alternerande mellan klubbarna två gånger per år i 10 års tid innan intresset svalnade. Idén bakom skapandet av nätverket var att i möjligaste mån undvika att kurser och andra arrangemang genomförs på olika orter vid samma tidpunkt, vilket tidigare hade inträffat. Klubbarna arbetar nu vidare var för sig men inbjuder varandras medlemmar att delta i aktiviteterna, bl a med hjälp av den gemensamma tidningen Ponto.

Förutom tidningen Ponto, som fortfarande utges och där varje klubb har sin egen del för att rapportera om sin aktivitet och inbjuda till sina arrangemang, fungerade under några år en gemensam hemsida och e-postlista. Avsaknaden av teknisk ansvarig för denna del av verksamheten har gjort att sidan och listan upphört att fungera.

Under åren 2003-2004 fanns också ett särskilt nätverk för unga esperantister runt Öresund, Sundaj Junuloj, som träffades, spelade spel mm och hade trevligt tillsammans.

Hälsingborgs Esperantoklubb

I Folkrörelsearkivet finns bevarade protokoll för Hälsingborgs Esperantoklubb från och med klubbmötet 17/1 1930 till och med årsmötet 8/2 1955. Där, och i klubborganet Modestulo, kan man läsa om tilltagande motsättningar inom klubben, inte bara om deltagandet i 1-a maj-tågen. I februarinumret 1934 av Modestulo skriver den just omvalde ordföranden Gustav Henriksson att han lämnar klubben bl a på grund av att han blivit anklagad för nazistiska tendenser. Han blev sedan vald till den nya klubbens ordförande, en post som han innehade till slutet av 1942, då han enligt

protokollet från 2/11 "av särskild anledning måste avsäga sig medlemskapet och därmed uppdraget som ordförande i Sällskapet".

Ett visst samarbete mellan de båda klubbarna etablerades med tiden, trots att Hälsingborgs Esperantoklubb i nya stadgar avskaffade neutraliteten och 1945 anslöt sig till SLEA. Exempelvis fick Esperantosällskapet La Espero låna standaret och böcker ur klubbens samling. Zamenhof-dagen 15/11 1938 firades med en gemensam fest och en gemensam studiecirkel med 13 deltagare nämns i årsrapporten för 1946.

§ 1.
La kunsido estis malfarmata de la prezidanto
G. Nilsson, kun bonvenaluto la membroj.

§ 2.
La kunveno diskutis la demandon pri
komuna studlaboro kune kun la esperanta
societo "La Espero kaj eventualan
unuiĝon de la kluboj. La partoprenantoj
estis ne kontrakt samlaboron, sed
pri la unuiĝo estis diversaj opinioj. La
plej multaj tute ne volis ke nia klubo
aliĝos al "La Espero". Iu opinio ke
tio ne gravas, ĉar "La Espero" nun estas
la plej konata el la du kluboj kaj aparte-
nas ja al Tuta Esperanto Federacio.
Min opinio ke pri solvi la problemon,
oni povis fandi tute novan klubon.
Ĝar ne estis oficialan inviton de "La Espero",
estis nur la membroj kiuj diskutis la
demandon kune kun niaj membroj,
la kunveno ne faris decidon.

§ 3.
La veteranoj responni dediĉis al studlaboro.
La membroj haitleĝis la hejmontaŭro kaj

Verksamheten i Hälsingborgs Esperantoklubb avtog från slutet av 1930-talet. Under 1941 beslöts en "paus" i klubbarbetet och från 1949 lämnas ingen verksamhetsrapport utan bara ekonomisk rapport. På årsmötet 8/2 1955 tillsattes en kommitté som tillsammans med representanter för Esperantosällskapet skulle diskutera en sammanslagning av klubbarna. (En sådan sammanslagning avslogs definitivt av Sällskapet på decembermötet samma år.) Därefter upphör anteckningarna i protokolls-boken medan kassabok finns till och med verksamhetsåret 1956-57.

Esperanto-Societo La Espero

Klubben grundades den 8 mars 1934 av 11 medlemmar i Helsingborgs Esperantoklubb, tillika medlemmar i SEF (Sveda Esperanto-Federacio). I den i protokollsboken prydligt inskrivna "Raporto pri la fondo de Esperanto-Sällskapet La Espero" kan man läsa om orsaken till detta: "Jam de longe multaj el la membroj en la nomita klubo [Klubo Esperantista] esprimis pri ĝi malkontenton, pro tio ke la klubo, kiu laŭ la statutoj devas esti politike neŭtrala, lastatempe pli kaj pli ekhavis politikan tendencon kaj krom tio ankaŭ pro ĝia ĝis nun nesufiĉa agado por la disvastigo de Esperanto en ĉiuj rondoj."

Redan från början hade klubben stora planer på bl a kurser, utflykter, utställningar och danskvällar. Under veckan 28/10 – 4/11 1934 anordnades en utställning i en hyrd lokal på Södra Storgatan 14, som besöktes av mer än 1.000 personer, förutom att många förbipasserande stannade till vid skyltfönstren. I samband med esperantokurserna på Internationella Högskolan i Helsingör inbjöd klubben till en esperantodag 21/8 1938, ett arrangemang som lockade ett hundratal deltagare från in- och utlandet. Denna tradition med besök av sommarkurserna vid högskolan fortsatte under 1950-, 1960- och 1970-talen. Klubben har också ett flertal gånger stått som arrangör för utflykterna under Dansk-Svenska Esperantodagarna, ett arrangemang som alternerat mellan Skåne och Själland mellan 1939 och 1990, med undantag för krigsåren.

12 – 21/10 1942 anordnades en utställning i Bruksgatan 36. Som avslutning på utställningen hölls en föreläsning och provlektion av Tiberio Morariu som besöktes av ca 50 personer. Nybörjarkurser hölls under höstterminen under ledning av Morariu och under påföljande vårtermin av Ferenc Szilagyi. Dessa herrar har även vid andra tillfällen besökt Helsingborg, hållit kurser och föredrag. Andreo Ĉe besökte Helsingborg redan 1927.

Andra kända esperantister som besökt Helsingborg är t ex Elinjo Pähn i mars 1932, Marjorie Boulton 1956 och 1958, Mikaelo Bronštejn som höll konsert i biblioteket i januari 2004 och Bertil Nilsson som föreläste i bibliotekets hörsal 13/5 2006 om "Esperanto – vilken var tanken och vad blev det?" I samband med KEF i Helsingör i juli 2009 var klubben medarrangör till en konsert med Jomart & Nataša i Folkets Hus.

Bild från Kärnan
vid Sv. Esperanto-förbundets
årsmöte i Helsingborg
Pingssteb 1943.
Personerna är fr. vänster till höger:
Förbundets Ture Wendt, jämte Jomart
Leustöm - båda från Helsingborg.
Damen är från Holland och är syster till
från Kairo, båda gästade besöket
hessens
jämte flera
caccia ut-
ländiska
esperantist
* vals namn är TADROS ME-
GALI.

SEF-kongresser har hållits i Helsingborg 1911 (arrangör G H Backman), 1943 (Esperanto-Societo "La Espero"), 1985 (Helsingborgs Esperantoförening), 2000 (Aktiva Esperantoklubo de Helsingborgo) och 2012 (Helsingborgs Esperantoförening).

I samband med UK i Köpenhamn 1956 gjorde ca 300 kongressdeltagare en utflykt till Helsingborg. Staden bjöd på en busstur till idrottsplatsen Olympia samt smörgåsar och läskedrycker. Stadsfullmäktiges ordförande Börje Skarstedt hälsade välkommen å stadens vägnar och gav en kort historik om Helsingborg.

Helsingborgs Esperantoförening – Klubo Esperantista de Helsingborgo

Klubbverksamheten verkar ha stagnerat under 1960-talet då medlemstalet höll sig mellan 30 och 40 personer medan det under 1970- och 80-talen åter steg till mellan 40 och 50. Regelbundna möten hölls, kurser och studiecirklar när tillräckligt med intresserade fanns. På sommaren inbjöd klubbmedlemmarna varandra till träffar i sina kolonistugor och trädgårdar. 1966 bytte Esperanto-Societo "La Espero" namn till Helsingborgs Esperantoförening.

Föreningen har i olika perioder bedrivit propaganda bl a i dagspressen, i radio och TV och genom reklamskyltar i stadens bussar. Tidigt på hösten 1979 hade Sveriges Radio en utsändning från Helsingborg, då Bengt-Olof Nilsson (numera Åradsson) "på ett övertygande sätt redogjorde för betydelsen av esperanto", som det står i årsberättelsen för det året. I Landskrona Lokaltelevision visades 1986 en videofilm med reklam för esperanto som hade spelats in av Hugo Molin och Clas Svensson. (Landskrona hade en egen esperantoklubb under några år på 1980- och -90-talen.) På senare år har vi även hörts ett par gånger i Helsingborgs Närradio.

På 1980-talet tog man nya tag med att försöka på in esperanto i skolorna. Under vårterminen 1985 fanns esperanto på schemat som fri aktivitet i Norrehedsskolan. Tio elever från 7:an och 8:an deltog. Under höstterminen förekom esperantoundervisning som fri aktivitet för 5- och 6-klassare i Husensjöskolan och på Elinebergs fritidsgård ägnade fyra 12-åriga elever en timme per vecka åt esperantostudier. Under sportloven i februari 1987 och 1989 höll Barbro Haraldsson en 5-dagars esperantokurs för en liten grupp elever.

Från slutet av 1980-talet började medlemsantalet åter att sjunka och kursverksamheten att gå på sparlåga. Mötesverksamheten fortsatte dock, utflykter anordnades och medlemmar deltog i kongresser och andra arrangemang.

1996 kom kursverksamheten igång igen med ca 10 deltagare. Sex medlemmar deltog i Världskongressen i Prag, varifrån Helsingborgs Närradio sände program med intervjuer under ett par timmar några förmiddagar. Kursverksamheten fortsatte under de följande åren med varierande antal deltagare, julfester och grillfester hölls i Verdandi-villan, som senare blev klubbens fasta punkt. Samarbetet mellan klubbarna i Öresundsregionen genom Sunda Esperanto-Agado medförde att klubben fick en egen halv sida i den gemensamma tidningen Ponto.

Antalet klubbmöten har under 2000-talet minskat, likaså antalet medlemmar. Verksamheten har för den skull inte avstannat. En, tidvis två, studiecirklar har hållits varje termin och klubbmedlemmar har deltagit i ett stort antal träffar, fester och kulturarrangemang hos andra klubbar i Öresundsregionen. Klubben har stått som värd för några SEA- och SEF-styrelsemöten samt den svenska kongressen 2012. Tre av klubbens medlemmar har varit aktiva också på det nationella planet som styrelsemedlemmar i SEF och Svenska Esperanto-Institutet.

Försök att under 2003 anordna en intensivkurs för nybörjare med Ĉe-lärarinnan Teresa Kapista gick i stöpet på grund av för få anmälda deltagare, trots omfattande reklam och förberedelser.

I början på juni åren 2004, 2005, 2008 och 2009 bjöd klubben alla intresserade esperantister i Skåne och Själland på rundvandringar med guidning på esperanto i Pålsjö med Backmans grav, Sofiero, Ramlösaparken och gamla Helsingborg. Texterna hade utarbetats av klubbmedlemmar som en del i studiecirkelverksamheten.

Sommaren 2006 deltog klubben med en utställning under Helsingborgs Stads kulturdag på idrottsplatsen Heden. Under hela sommaren var esperantoflaggan hissad vid Pirens restaurang på Råå, tillsammans med de svenska, danska och tyska flaggorna. Informationsmaterial fanns att hämta inne på restaurangen för den som undrade vilken flagga det kunde vara.

I oktober 2008 och 2012 ansvarade klubbmedlemmar tillsammans med Malmö-klubben för SEF:s informationsstånd under Skoldagarna i Malmö-mässan och i samband med KEF (Kultura Esperanto-Festivalo) 2009 i Helsingör var klubben medarrangör till en konsert i Helsingborgs Folkets Hus med Jomart & Nataša.

2009 lyckades Annika Ahlfors införa esperanto som Elevens val på sin skola Slottsvångsskolan och hade under höstterminen 14 elever i årskurserna 7 och 9. Under vårterminerna 2012 och 2013 fick vi möjlighet att informera om esperanto under ett lektionspass i ämnet Människans språk på gymnasiet, Olympiaskolan. Vi försökte fortlöpande att synliggöra esperanto genom att delta i ABF-sammanhang, lägga ut tidningen La Espero och ordna utställningar på biblioteken mm.

Ett återkommande arrangemang som kom att bli lite av en tradition var utställningen i Helsingborgs Stadsbibliotek under Internationella Vänskapsveckan (Semajno de Internacia Amikeco) sista veckan i februari. De senaste åren uppmärksammade vi också särskilt Internationella Modersmålsdagen den 21/2. År 2018 hade vi utställningen i Höganäs bibliotek, med anledning av att vi fått en ny medlem där.

Den 8 mars 2014 firade klubben sitt 80-årsjubileum i hyresgästlokalen på Ättekullagatan. Peter Bankholm bjöd på god mat och Anna Burenius från La Perdita Generacio underhöll tillsammans med sin kamrat Anne Sjölin. Speciellt inbjuden var Ulla Nordh som firade 60-årsjubileum som esperantist.

Intresset för våra studiecirklar avtog efter hand och några nybörjare i tillräckligt antal dök inte upp. Ann-Louise Åkerlund hade dock under några perioder privatundervisning på Stadsbiblioteket. Månadsmötena och andra aktiviteter som utflykter, julfester och besök av utländska esperantister lockade endast ett fåtal trogna medlemmar.

I augusti 2018 försökte vi samarbete med ABF och Svenska Esperanto-Institutet anordna en tre dagars intensivkurs som dock trots intensivt affischerande och kontakter med gratistidningarna inte lockade

några deltagare från närområdet. Dock genomfördes en informationskväll i Stadsbiblioteket då Lars Forsman berättade om esperanto inför ett tiotal åhörare.

Frågan om klubbens framtid togs upp på ett möte i oktober 2018 då ett principbeslut om upplösning togs. Beslutet fastställdes på årsmötet den 23 februari 2019 och majoriteten av medlemmarna valde att övergå till Malmöklubben.

Årsmötet 2017 i Café Birger, Stadsbiblioteket i Helsingborg

Aktiva Esperantoklubo de Helsingborgo

I slutet på 1990-talet lyckades Henrik och Kjell Randehed få igång esperantoundervisning på Olympiaskolan i Helsingborg. Ett resultat av detta blev att en ny klubb med ett trettiotal unga medlemmar startades. En kolonistuga inköptes som bas för verksamheten och fick namnet Aktiva Aktivejo. Den invigdes på midsommarafton 1998. Helsingborgs Esperantoförening uppvaktade med en clematis att plantera vid stugväggen. Under sommaren hölls en kurs med både barn och vuxna deltagare. I december 1998 stod klubben som värd för Seju:s årsmöte och i maj 2000 anordnade man den svenska kongressen, som hölls i Olympiaskolan.

På hösten 2000 skrev Kjell Randehed i Ponto att esperantoundervisningen i gymnasiet måste göra paus på grund av att skolan kräver fler deltagare än de 14 som anmält sig. I stället hålls en kurs för asylsökande som Kjell träffat i sitt arbete. Ytterligare information går inte att finna i vare sig Ponto eller Folkrorelsearkivet.